

Šíří se suchobytky přehlížená, *Ceriuella neglecta* (Draparnaud, 1805), v České republice?

Is the Dune Snail *Ceriuella neglecta* (Draparnaud, 1805) spreading in the Czech Republic?

DAGMAR ŘÍHOVÁ¹, ALENA PELTANOVÁ^{2,3} & LUCIE JUŘIČKOVÁ¹

¹Katedra zoologie, PŘF UK v Praze, Viničná 7, CZ-12844, Praha 2, Česká republika; e-mail: Branta.bernicla@seznam.cz; lucie.jurickova@seznam.cz

²Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i.; Květnové náměstí 391, CZ-25248, Průhonice, Česká republika; e-mail: alena.peltanova@centrum.cz

³Katedra ekologie, PŘF UK v Praze, Viničná 7, CZ-12844, Praha 2, Česká republika

ŘÍHOVÁ D., PELTANOVÁ A. & JUŘIČKOVÁ L., 2011: Šíří se suchobytky přehlížená, *Ceriuella neglecta* (Draparnaud, 1805), v České republice? [Is the Dune Snail *Ceriuella neglecta* (Draparnaud, 1805) spreading in the Czech Republic?]. – Malacologica Bohemoslovaca, 10: 45–47. Online serial at <<http://mollusca.sav.sk>> 23-Jun-2011.

In 2010, several new sites of the dune snail *Ceriuella neglecta* (Draparnaud, 1805) were documented relatively far from their previously known sites in the Czech Republic. *Ceriuella neglecta* was found at these new sites in front of villas, on dry ruderal meadows and in urban areas. The anthropic origin of those populations is probable. *C. neglecta* is another land snail species of southern European origin that is spreading to the new sites during last few years.

Key words: terrestrial snail, *Ceriuella neglecta*, non-native species, recent spreading, range of extension

Úvod

Suchobytky přehlížená, *Ceriuella neglecta* (Draparnaud, 1805), je jedním z pěti druhů suchomilek podčeledi Helicellinae (Pulmonata: Hygromiidae), vyskytující se v současnosti na našem území. Její ulita dosahuje 9–14 mm šířky a 7–10 mm výšky (PFLEGER 1980). Suchobytky je barevně polymorfní, lze nalézt jedince téměř bílé i výrazně hnědě pruhované. Hnědé pruhy, především u juvenilních jedinců, mají často strukturu odlišnou od pruhů ostatních druhů suchomilek. Jsou složeny z drobných teček pigmentu a připomínají rastrový novinový obrázek. Spodní strana ulity je téměř vždy světle hnědě radiálně proužkovaná. Suchobytky přehlížená se v dospělosti vyznačuje tmavým, červenavým až nafialovělým obústím a světlým porcelánovým návalkem. Tmavé zbarvení ústí ulity není patrné u nedospělých jedinců, stejně tak se částečně ztrácí u prázdných schránek.

Suchobytky u nás lze zaměnit s dalšími dvěma velkými druhy podčeledi Helicellinae: sucholibkou ladní, *Helicella itala* (Linnaeus, 1758), a suchomilkou obecnou, *Xerolenta obvia* (Menke, 1828), od kterých ji však odlišuje výrazněji klenutý kotouč a pozice obústí při bočním pohledu. Od ostatních druhů suchomilek suchobytky přehlíženou též odlišuje tmavá barva těla (M. Horsák, pers. comm.) a počet a tvar šípových vaků (LOŽEK 1957, PFLEGER 1980, JUŘIČKOVÁ et al. 2005). Větší šípový vak je rostlý s vaginou a menší se k němu zvnějšku přikládá.

Společně se sucholibkou ladní obývá suchobytky především západní část Čech, na Moravě chybí (PFLEGER 1980,

JUŘIČKOVÁ et al. 2005) (Obr. 1). *C. neglecta* není našim domácím druhem a předpokládá se, že její původní areál rozšíření leží v západní Evropě a Mediteránu (MATZKE & JÜNGER 1969, KERNEY et al. 1983). Není zcela jasné, kdy k nám byla zavlečena. Doložené výskyty z území ČR existují až z druhé poloviny minulého století (PFLEGER 1980). Poprvé byla suchobytky v ČR zaznamenána v roce 1955 (LOŽEK 1957) a do roku 1980 se vyskytovala na pěti lokalitách ve středních Čechách a na Ústecku (PFLEGER 1980). V roce 2007 bylo objeveno osm nových lokalit suchobytky v Českém středohoří, během terénních šetření v roce 2008 a 2009 přibýlo několik nových nálezů opět ve středních Čechách a na Ústecku. Na podzim roku 2010 byla objevena lokalita v Praze 4 – Šeberově a další dvě na Kolínsku (Obr. 1).

Nové lokality suchobytky přehlížené (*Ceriuella neglecta*)

V roce 2007 Bohdan Zvarič objevil osm nových lokalit *C. neglecta* v Českém středohoří, konkrétně v okrese Litoměřice (Ústecký kraj), kde byla přítomnost druhu popsána již v dřívějších studiích (PFLEGER 1980). Suchobytky byla nově nalezena v Košťálově (50°34'29"N; 15°24'9"E) poblíž silnice, v Litoměřicích-Pokraticích pod NPR Bílé stráně (50°33'13"N; 14°7'45"E), v Olešku u železniční zastávky (50°28'39"N; 14°11'41"E), v Podsedlicích-Kozí hůrce u dálnice (50°28'33"N; 13°57'25"E), na dvou místech v Sulejovicích (u dálnice – 50°29'58"N; 14°1'97"E; a poblíž místní nádrže – 50°29'23"N; 14°2'83"E), v Třebeni-

cích (50°28'52"N; 13°59'13"E) a v Třebouticích u skládky (50°31'39"N; 14°11'35"E). Suchobytky ve všech případech osídlila místa ovlivněná lidskou činností či spadající přímo do intravilánu obcí.

Některé z uvedených lokalit (Košťálov, Pokratice a Třebenice) byly prověřeny v letech 2008–2009 dalším terénním průzkumem (A. Peltanová, pers. comm.), a pouze v Pokraticích nebyla populace suchobytky nalezena. Vzhledem k absenci zjevných negativních vlivů, které by vymizení druhu mohly způsobit, šlo zřejmě o pomnožený výsadek, který nepřežil do dalšího roku. Protože v blízkém okolí Litoměřic každoročně přibývá nových nálezů, lze předpokládat dlouhodobou stabilní existenci spojenou v posledních letech s expanzí populací tohoto nehojného druhu v rámci celého okresu.

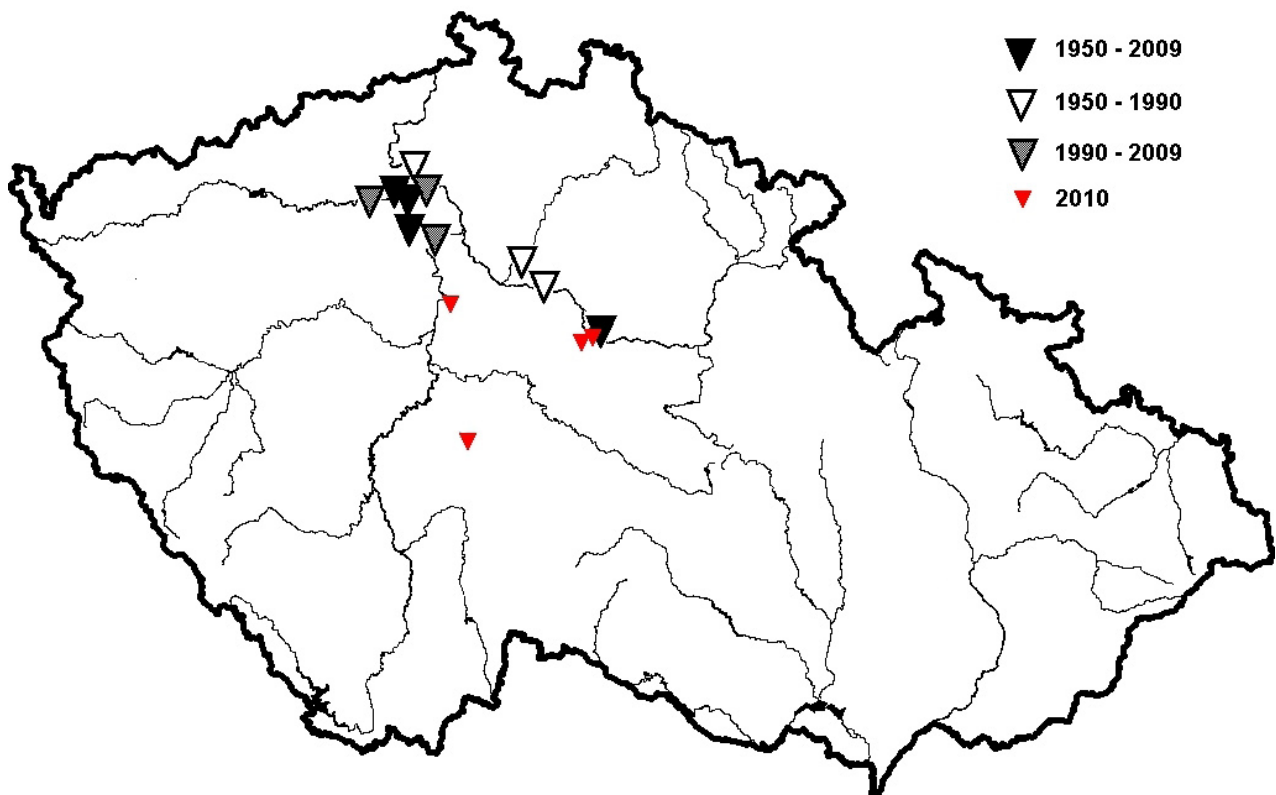
V roce 2009 byla nalezena menší populace (přibližně 20 jedinců) na západním okraji obce Votice (okres Benešov, Středočeský kraj) v travnatém pásu kolem silnice v Husově ulici (10. července 2009, 49°38'16"N; 14°38'06"E, lgt. A. Peltanová). Na stanovišti J-JV orientace se vyskytuje především ruderální bylinná vegetace s nízkostébelným travním porostem, místy obnaženým drnem a vtroušenými solitéry borovice lesní (*Pinus sylvestris* L.). Ručním sběrem byla na této lokalitě dále podchycena přítomnost invazivního plzáka španělského (*Arion lusitanicus* Mabilie, 1868). Ověření přítomnosti suchobytek bylo provedeno 12. září 2010. Lokalita u Votic je dosud nejvzdálenější původnímu známému rozšíření. Pozitivní nález životaschopné populace tak potvrdil potenciální schopnost přezimová-

ní druhu i v klimaticky méně příhodném regionu ČR.

Další nová lokalita suchobytky *C. neglecta* byla nalezena 15. září 2010 na Šeberově (JV okraj Prahy). Suchobytky na Šeberově obývají úzké pruhy trávníku a malé předzahradky rodinných domků a vilek v ulicích V ladech, Musilova a Pouchova (50°0'48"N, 14°30'34"E; 50°0'51"N, 14°30'31"E a 50°0'53"N, 14°30'29"E, lgt. D. Říhová). Nejvíce suchobytek obývá ulici V ladech, směrem od této lokality na sever početnost plže ubývá. Všechna stanoviště v okolí Šeberova, která suchobytky obývají, jsou antropického původu. Na okolních loukách ani polích se nevyskytují. Největší množství jedinců bylo nalezeno na sečených trávnících v místech bez vyšší a bujnější vegetace, na zídkách, plotech a obrubnicích (Obr. 2). Na lokalitě se společně se suchobytkou vyskytují také hlemýžď zahradní (*Helix pomatia* L., 1758), páskovka hajní (*Cepaea nemoralis* L., 1758), srstnatka chlupatá (*Trochulus hispidus* (L., 1758)) a plzák španělský (*A. lusitanicus*). Je pravděpodobné, že tato lokalita vznikla zavlečením suchobytky se stavebním materiálem nebo na dopravních prostředcích.

Populace suchobytky, nalezené ve Voticích a na Šeberově, jsou doposud jediné, které se nenacházejí v původní oblasti výskytu druhu (střední Čechy, Kolínsko). Předpokládáme proto, že se jedná o mladé výsadky.

Poslední dvě nové lokality byly nalezeny na Kolínsku 10. října 2010, první z nich v okrajové části Kolína (50°1'58"N; 15°13'25"E; lgt. D. Říhová) a druhá poblíž Včelína (50°2'18"N; 15°14'09"E; lgt. D. Říhová). První z lokalit se nachází na okraji Kolína v ulici Třídvořská a

Obr. 1. Rozšíření suchobytky přehlížené (*Cernuella neglecta*) v ČR. Černé a prázdné trojúhelníčky označují starší lokality známé z práce PFLEGERA (1980); lokality se současným výskytem jsou označeny černými trojúhelníčky, prázdné trojúhelníčky naopak označují lokality zaniklé; šedými trojúhelníčky jsou vyznačeny lokality nalezené po roce 1990; červené trojúhelníčky značí lokality objevené v průběhu roku 2010.

Fig. 1. Distribution of the Dune Snail *Cernuella neglecta* in the Czech Republic. Dark and white triangles indicate older known sites (PFLEGER 1980), sites with current occurrence of the snail are marked by black triangles, white triangles indicate extinct populations; grey triangles are localities recorded since 1990; red triangles indicate sites discovered in 2010.

Obr. 2. Suchobytky přehlížená (*Cernuella neglecta*) na trávnicku v ulici Musilova, Praha 4 – Šeberov. Foto D. Říhová, 3. října 2010.

Fig. 2. *Cernuella neglecta* in grassy habitat in Musilova Street, Prague 4 – Šeberov. Photo by D. Říhová, 3 Oct 2010.

suchobytky zde žijí na řídké vegetaci podél plotu, lemujícího silnici. Nejvíce jedinců bylo nalezeno estivujících na vegetaci.

Druhá kolínská lokalita se jako jediná nenachází přímo v místě lidského sídla. Jedná se o ruderní louku mezi Kolínem-Zálabí a Včelínem. Suchobytky zde byly nalezeny na travinné vegetaci i volně na zemi. Ani tato lokalita však nevznikla bez přispění člověka, louka se v současné době využívá jako „trenážer“ jízdy v terénu a je pravděpodobné, že suchobytky sem byla zavlečena za pomoci dopravních prostředků (motorek, čtyřkolek).

Možné důvody současného šíření suchobytky přehlížené

Posun areálů teplomilných druhů směrem k severním zeměpisným šířkám je jedním ze signifikantních dokladů globálních změn klimatu (PARMESAN & YOHE 2003). Tento trend je bezesporu prokazatelný i v rámci bezobratlé fauny střední Evropy (ROQUES et al. 2009). V České republice bylo v poslední dekádě zaznamenáno hned několik nových druhů měkkýšů s původně mediteránním areálem: *Cornu aspersum* (JUŘIČKOVÁ & KAPOUNEK 2009), *Helix lucorum* (A. Peltanová, pers. comm.), *Hygromia cinctella* (ŘÍHOVÁ & JUŘIČKOVÁ 2011) a *Monacha cantiana* (HLAVÁČ & PELTANOVÁ 2010). Areálové změny se ale týkají také nepůvodních, především xerotolerantních prvků, které se v ČR objevily v průběhu 20. století, jejich populace plně naturalizovaly a během posledních padesáti let nevykazovaly výraznější expanze. Takovými druhy jsou tmavorečka bělavá (*Monacha cartusiana*) (MÍKOVCOVÁ & JUŘIČKOVÁ 2008, NOVÁK & NOVÁK 2009, PECH & PECHOVÁ 2009), sucholibka ladní (*Helicella itala*) nebo právě suchobytky přehlížené. Zda se jedná o expanzi „zabydlených“ českých populací či o zcela nové výsadky však nelze spolehlivě určit bez dalších genetických analýz.

Poděkování

Bohdan Zvarič laskavě poskytl seznam lokalit, na nichž sbíral suchobytky přehlíženou v Českém středohoří. Za poskytnutí nálezu populace u Votic děkujeme Tomáši Peltanovi. Náš dík patří také studentům středoškolského přírodovědeckého kroužku PŘF UK Praha, při jehož exkurzi byla suchobytky objevena v Praze-Šeberově. Na nalezení dvou nových lokalit na Kolínsku se podílel Alexandr Kazda. Za podporu rovněž děkujeme výzkumnému záměru MSMT 0021620828 a MSM 6293359101.

Literatura

- HLAVÁČ J.Č. & PELTANOVÁ A., 2010: First occurrence of the Kentish Snail *Monacha cantiana* (Mollusca: Gastropoda: Hygromiidae) in the Czech Republic. – *Malacologica Bohemoslovaca*, 9: 11–15. Online serial at <<http://mollusca.sav.sk>> 8-Jun-2010.
- JUŘIČKOVÁ L., BERAN L., DVOŘÁK L., HLAVÁČ J.Č., HORSÁK M., HRABÁKOVÁ M., MALTZ T.K. & POKRYSZKO B.M., 2005: Mollusc Fauna of the Rychlebské Hory (Czech Republic). – *Folia Malacologica*, 13 (1): 9–23.
- JUŘIČKOVÁ L. & KAPOUNEK F., 2009: *Helix (Cornu) aspersa* (O.F. Müller, 1774) (Gastropoda: Helicidae) in the Czech Republic. – *Malacologica Bohemoslovaca*, 8: 53–55. Online serial at <<http://mollusca.sav.sk>> 18-Nov-2009.
- KERNEY M.P., CAMERON R.A.D. & JUNGBLUTH J.H., 1983: Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. Ein Bestimmungsbuch für Biologen und Naturfreunde. – Verlag Paul Parey, Hamburg und Berlin, 384 pp.
- LOŽEK V., 1957: *Helicella (Xerocincta) neglecta* (Draparnaud) in Böhmen und Thüringen. – *Archiv für Molluskenkunde*, 86 (4–6): 167–170.
- MATZKE M. & JÜNGER D., 1969: Zu den Vorkommen vor *Cernuella neglecta* (Draparnaud) an der Straße zwischen Halle (Saale) und Tornau. – *Hercynia*, 6 (1): 57–64.
- MÍKOVCOVÁ A. & JUŘIČKOVÁ L., 2008: Hledá se tmavorečka bělavá. – *Živa*, 6: 73.
- NOVÁK J. & NOVÁK M., 2009: Two new localities of *Monacha cartusiana* (O.F. Müller, 1774) in Moravia, Czech Republic. – *Malacologica Bohemoslovaca*, 8: 29–30. Online serial at <<http://mollusca.sav.sk>> 17-Aug-2009.
- PARMESAN C. & YOHE G., 2003: A globally coherent fingerprint of climate change impacts across natural system. – *Nature*, 421: 37–42.
- PECH P. & PECHOVÁ H., 2009: *Monacha cartusiana* (Gastropoda: Hygromiidae) in South Bohemia. – *Malacologica Bohemoslovaca*, 8: 28. Online serial at <<http://mollusca.sav.sk>> 10-Aug-2009.
- PFLEGER V., 1980: Snails of the Helicellinae (Gastropoda) subfamily in CSSR. – *Acta Musei Nationalis Pragae*, 36 B (2–3): 53–171.
- ROQUES A., RABITSCH W., RASPLUS J.-Y., LOPEZ-VAAMONDE C., NENTWING W., KENIS M., 2009: Alien Terrestrial Invertebrates of Europe. – In: *Handbook of Alien Species in Europe*, DRAKE J.A. (ed.) Springer, New York, 400 pp.
- ŘÍHOVÁ D. & JUŘIČKOVÁ L., 2011: The Girdled Snail *Hygromia cinctella* (Draparnaud, 1801) new to the Czech Republic. – *Malacologica Bohemoslovaca*, 10: 35–37. Online serial at <<http://mollusca.sav.sk>> 16-Jun-2011.